

HANDLEIDING ACTIEPLAN

MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD OPDRACHTGEVEN EN INKOPEN GEVORDERD

Doel van deze handleiding

Deze handleiding is bedoeld om overheidsorganisaties, semi-overheden of de publieke sectoren die al ervaring hebben met Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI) te ondersteunen in het structureren en het opstellen van een Actieplan MVOI. Dit wordt gedaan door middel van een concreet stappenplan en is bedoeld als een voorbeeldroute. Vrije invulling en eigen inzichten toevoegen is ook mogelijk.

Wat is het doel van het Actieplan MVOI?

- Invulling geven aan het ondertekende Manifest *Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen*, en dit vertalen naar concrete acties
- Vervolgens stappen zetten op het gebied van maatschappelijk verantwoord inkopen en opdrachtgeven

De voorbeelden die in dit format worden gegeven zijn ter inspiratie.

Voor wie is het Actieplan gevorderd?

- Deze handleiding is bedoeld voor de verantwoordelijken voor het opstellen van het Actieplan MVOI binnen de organisatie.
- Het behalen van de doelen en ambities via inkoop is echter een organisatie brede opgave!

Maatschappelijk Verantwoord Inkopen

“Met MVI draagt iedere ingekochte euro bij aan een toekomstbestendige wereld”

Waarom MVI?

Maatschappelijk Verantwoord Inkopen is een belangrijk instrument om maatschappelijke doelen en de daarbij behorende transitie te realiseren. Overheden; gemeenten, provincies, waterschappen en het Rijk hebben samen **een inkoopkracht van:**

ruim **€85**
miljard per jaar*

Ze zijn een bepalende opdrachtgever in diverse markten, zoals in de bouw, energie, mobiliteit en GWW.

Door te werken met dit Actieplan MVOI doe je recht aan duurzaamheids- en maatschappelijke thema's en zo maak je met inkopen het verschil!

Wat zijn de uitdagingen?

Naast een Actieplan MVOI zijn bepaalde **randvoorwaarden** belangrijk om dit plan succesvol te maken. Denk hierbij aan bijvoorbeeld het creëren van draagvlak binnen de organisatie, MVI meenemen in het budget, het opstellen van een duidelijke verdeling van taken en verantwoordelijkheden voor de inkopers, opdrachtgevers, bestuurlijke organen en andere betrokken rollen in de organisatie. **MVI is niet alleen van inkoop, maar van de hele organisatie.** Vandaar dat ook wordt gesproken van MVOI, waarin de **O staat voor Opdrachtgeven.**

TIP: Stel een MVI team samen

Met dit team van enthousiaste collega's (inkopers, teamleiders, opdrachtgevers, beleidsmakers, duurzaamheidscoördinatoren) kan samen het Actieplan MVOI worden opgesteld.

* RIVM (2021): <https://www.rivm.nl/publicaties/milieu-impact-van-jaarlijkse-85-miljard-euro-aan-inkoop-door-alle-nederlandse-overheden>

Inhoudsopgave

De handleiding voor het Actieplan MVOI bevat 7 stappen. Dit is een *richtlijn* om je op weg te helpen. Elke organisatie is anders, niet elke stap hoeft nodig te zijn. Daarom adviseren wij de route te pakken die het best bij uw organisatie past. **Geef hierin *eigen invulling* waar nodig.**

Stap 1 - 3 worden één keer uitgevoerd

Het Actieplan MVOI heeft een planningsduur van 4 jaar (2022- 2025). De eerste drie stappen worden eenmalig uitgevoerd. Deze stappen zijn bedoeld om richting te geven en een stip op de horizon te zetten, maar ze kunnen eventueel later wel worden aangescherpt. Stap 4-7 worden ieder jaar opnieuw uitgevoerd, deze stappen zijn meer gericht op de korte termijn en resulteren in een duidelijke planning met concrete acties voor het komende jaar.

Stap 1. Nulmeting

Bij deze stap wordt in kaart gebracht welke stappen op het gebied van MVI al zijn ondernomen. Kies **maximaal 5** van de belangrijkste punten uit. Vragen om te stellen zijn:

- *Heeft de organisatie doelen die via inkoop worden nagestreefd?*
- *Zijn er al aanbestedingstrajecten geweest waar MVI criteria zijn meegenomen?*
- *Welke zijn dit en hoe zijn die trajecten verlopen?*
- *Zijn de activiteiten losstaande inkooptrajecten of is er al sprake van een bredere borging van MVI?*

Voorbeeld:

Wat hebben we al bereikt op het gebied van MVI?

1. Duurzaam GWW: volledig circulair en klimaat neutrale wegen
2. Standaard MVI paragraaf voor elke inkoop aanvraag
3. Checklist MVI voor opdrachtgevers
4. Vier diesel dienstauto's zijn vervangen voor twee elektrische dienstauto's
5. Circulair kantoormeubilair ingekocht

Wat hebben we geleerd vanuit vorige MVI activiteiten?

1. MVI is niet alleen van inkoop, de verantwoordelijkheid moet ook bij opdrachtgevers en budgethouders komen
2. Er zijn trainingen nodig om de kennis binnen inkoop op orde te krijgen
3. Hoe concreter de acties hoe meer er wordt uitgevoerd

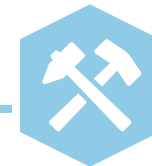

PRAKTIJK- VOORBEELD

Uit de gemaakte Actieplannen van andere organisaties kunnen handvatten en inspiratie worden gehaald.

De [Technische Universiteit Eindhoven \(p.6\)](#) heeft een overzicht gemaakt van wat er al bereikt is op het gebied van MVI.

Het [Instituut Fysieke Veiligheid \(p.6\)](#) heeft een MVO-beleid en laat zien hoe het MVI-beleid in het huidige MVO-beleid geïmplementeerd kan worden.

TOOLS & HANDREIKINGEN

De [webtool ISO 20400](#) biedt een uitgebreid inzicht in hoe de organisatie ervoor staat op het gebied van MVI en biedt praktische handvatten om verder te verduurzamen.

Ook de [MVI-zelfevaluatie tool](#) biedt inzicht in de prestaties en vorderingen op het gebied van MVI.

Stap 2. MVI-thema's kiezen

In het [Nationaal Plan MVI 2021-2025](#) staan zes MVI-thema's. Maak voor elk van deze thema's een afweging van de kansen en **kies minimaal drie van deze thema's** om kennis en ervaring mee op te doen voor de komende 4 jaar. Hiernaast kunnen eventueel ook eigen thema's worden gekozen. Vragen om te stellen zijn bijvoorbeeld:

- Welke thema's zitten in de duurzaamheidsambitie van de organisatie?
- Over welke thema's is al kennis of ervaring binnen de organisatie?
- Met welke thema's kan de meeste impact worden gemaakt?
- Hoe kunnen we integraliteit van de gekozen thema's proberen na te streven?

Voorbeeld:

Toelichting keuze:

- Er zijn al eerder milieu- en klimaat eisen toegepast bij aanbestedingen
- Thema's zijn in lijn met het huidige duurzaamheidsbeleid
- Wij denken de meeste impact te kunnen maken op de korte termijn met het klimaat thema

PRAKTIJK-VOORBEELD

Uit de gemaakte Actieplannen van andere organisaties kunnen handvatten en inspiratie worden gehaald.

[Provincie Noord-Brabant \(p.5\)](#) heeft vier thema's gekozen op basis van het huidige inkoopbeleid.

[Het RIVM \(p.6/7\)](#) heeft vier thema's gekozen, gekoppeld aan de al bestaande doelstellingen.

TOOLS & HANDREIKINGEN

[Deze handreiking \(p.11\)](#) geeft inzicht in welke MVI thema's bij welke productgroepen een relevante rol spelen, hierdoor kun je zien waar de meeste impact kan worden gemaakt.

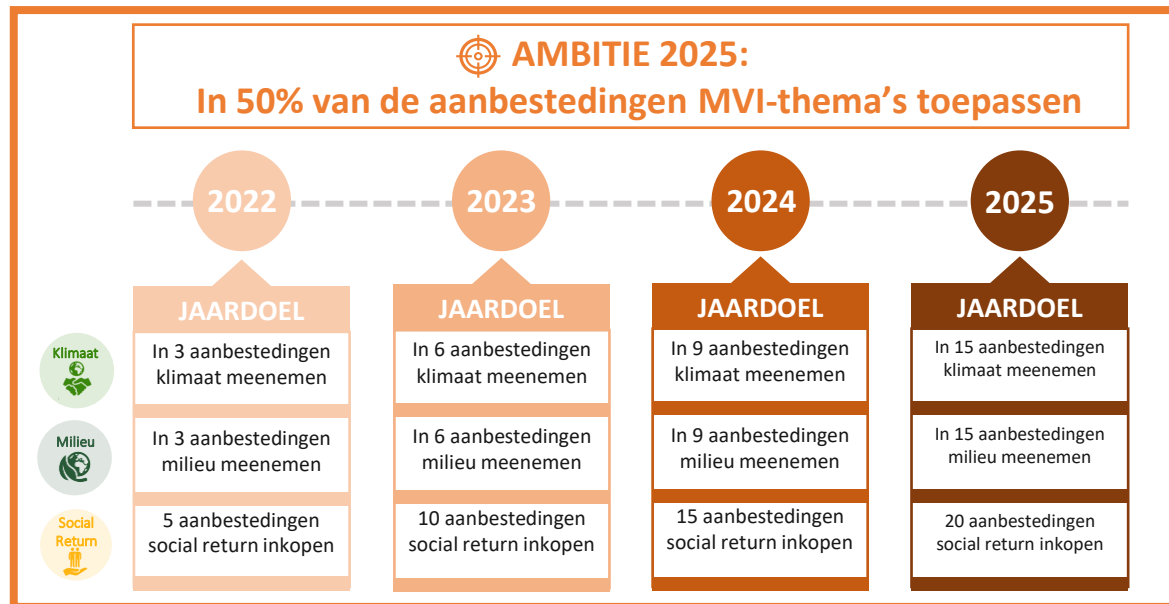
Stap 3. MVI Doelen stellen

De ambitie kan worden afgeleid van de algemene duurzaamheidsdoelstellingen van de organisatie en de jaarlijkse doelen zijn de stappen om dat doel in 2025 te kunnen bereiken. Vragen om bij deze stap te stellen zijn:

- *Wat willen we bereiken in 2025?*
- *Kunnen deze doelen concreter worden gemaakt volgens de **SMART methode**?*
- *Welke collega's kunnen we hierbij betrekken?*

Om de juiste personen binnen de organisatie te betrekken bij het opzetten van de doelen kan een sessie 'MVI Doelen opstellen' worden georganiseerd. De tool **Ambitieweb** kan worden gebruikt voor deze sessie.

Voorbeeld:

PRAKTIJK-VOORBEELD

Uit de gemaakte Actieplannen van andere organisaties kunnen handvatten en inspiratie worden gehaald.

Gemeente Heemstede (p.6) heeft als doel gesteld om in 2022 minstens 10% van haar producten en diensten circulair in te kopen, en in 2025 minstens 50%.

TOOLS & HANDREIKINGEN

De tool **Ambitieweb** kan worden gebruikt om op organisatieniveau concrete (MVI) ambities op te stellen. Vanuit dat startpunt zal het makkelijker zijn om jaardoelen te stellen.

De **Handreiking 'aan de slag met Ambitieweb'** helpt om aan de slag te gaan met Ambitieweb. **Hoofdstuk 1,2 en 3 (en evt. 4)** zijn relevant.

Om de doelen zo concreet, haalbaar en duidelijk mogelijk te maken kan de **SMART methode** worden gehanteerd.

Stap 4. Aanbestedingskalender

Bij stap 4 brengen we de kansrijke aanbestedingen in kaart. Hiervoor kan de huidige aanbestedingskalender of het inkoopjaarplan worden gebruikt. Wanneer deze er niet is, dan kan deze worden opgesteld zoals weergegeven in het voorbeeld. Begin bij wat er beschikbaar is. Als een thema waarvoor is ingeschat dat MVOI weinig kansen biedt, toch in een bepaalde aanbesteding een rol kan spelen, pas deze dan ook toe! Het kiezen van de aanbestedingen waar MVI toegepast gaat worden, kan gebaseerd zijn op:

- Toepasbaarheid van de gekozen MVI thema's
- Enthousiasme of ervaring van een opdrachtgever
- Grootte / kosten van de aanbesteding
- Verwachte duurzaamheidsimpact
- Zichtbaarheid van de aanbesteding
- Meer ervaring opdoen met een bepaald thema

Voorbeeld:

Productgroep	Q1	Q2	Q3	Q4	Verwachte Kosten	MVI-thema's (binnen gekozen thema's)	Meenemen
<u>GWW</u>							
Aanleg fietspad			X		€ 500.000	 	Ja
<u>ICT</u>							
Desktops en laptops	X				€ 150.000	 	Ja
Toner cartridges		X			€ 2.000		Nee
<u>Energie</u>							
Energiecontract 2022				X	€ 300.000	 	Ja
<u>Kantoor faciliteiten & diensten</u>							
Sanitaire Voorzieningen		X			€ 50.000	 	Nee
<u>Kantoor gebouwen</u>							
<u>Transport & Vervoer</u>							
Emissieloos wagenpark			X		€ 750.000	 	Ja

PRAKTIJK-VOORBEELD

Uit de gemaakte Actieplannen van andere organisaties kunnen handvatten en inspiratie worden gehaald.

Waterschap Amstel, Gooi en Vecht (p.22-25) heeft op basis van potentie een aantal kansrijke pilotprojecten geselecteerd per MVI-thema.

TOOLS & HANDREIKINGEN

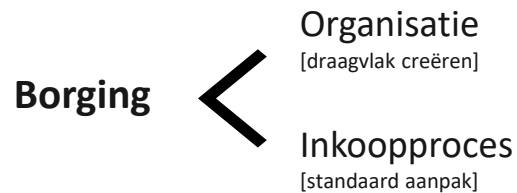
Deze handreiking (p. 11) geeft inzicht in de potentiële impact van MVI-thema's binnen de strategische productgroepen.

Tools die kunnen worden toegepast om aanbestedingen te vergelijken of die als gunningscriteria gebruikt kunnen worden zijn:

- Omgevingswijzer
- CO₂-Prestatieladder: hier vind je een aantal voorbeeldprojecten.
- DuBoCalc voor GWW-projecten
- Total Cost of Ownership (TCO) voor bijvoorbeeld dienstvoertuigen

Stap 5. Borging van MVI

Borging is een belangrijke stap in de implementatie van MVI. Borging wordt onderscheiden in twee niveaus: in de **organisatie** en in het **inkoopproces**. Voor de organisatie is het creëren van draagvlak bij opdrachtgevers en het bestuur vooral van belang. Voor proces-borging is het creëren van een standaard aanpak van MVI binnen inkoop van belang.

Voorbeeld:

Wat doen we aan borging van MVI in de organisatie?

- 4x per jaar een lunchsessie om successen met elkaar te delen.
- De inkoper en opdrachtgever gaan 3 tot 6 maanden voor de start van een aanbesteding met elkaar in gesprek
- 1x per kwartaal gaan inkoper en grootste opdrachtgevers in gesprek over de voortgang van MVI

Wat doen we aan borging van MVI in het inkoopproces?

- Wijzen op de minimumeisen [MVI-criteriatool](#) op startformulier
- Comply or explain toegepast bij aanvraag aanbesteding
- Marktpartijen standaard betrekken bij het zoeken naar duurzame mogelijkheden.

Welke acties gaan we komend jaar uitvoeren?

- Workshop MVI werknemers
- MVI-ambassadeursnetwerk vormen van collega's
- Bijeenkomst kennisdeling met inkopers en budgethouders van organisaties in de regio
- Checklist MVI toepassen bij elke uitvraag

PRAKTIJK-VOORBEELD

Uit de gemaakte Actieplannen van andere organisaties kunnen handvatten en inspiratie worden gehaald.

[Hoogheemraadschap Delfland \(p.17-19\)](#) heeft acties benoemd hoe ze MVI gaan verankeren in hun werkwijze en hoe ze collega's gaan enthousiasmeren.

Het [Instituut Fysieke Veiligheid \(p.11\)](#) is een strategie opgesteld hoe MVI structureel wordt geborgd in projecten.

TOOLS & HANDREIKINGEN

[Handreiking 'Monitoring en contractuele borging'](#) gaat dieper in op borging. **Hoofdstuk 2 'Sturing'** geeft een diepgaandere uitleg van sturing op 3 organisatieniveaus.

De [MVO-Risicochecker](#) geeft een overzicht van de risico's van een product op het gebied van duurzaamheid, arbeidsomstandigheden en mensenrechten.

Stap 6. Planning Jaar 1 opstellen

Aan de hand van de aanbestedingskalender en de opgestelde jaardoelen wordt een planning gemaakt voor de acties die het eerste jaar worden uitgevoerd. Deze planning bevat **concrete acties** die zullen leiden tot het bereiken van het jaardoel. Vragen om te stellen zijn:

- *Welke aanbestedingen gaan we kiezen om MVI op toe te passen?*
- *Welke concrete acties horen daarbij?*
- *Wanneer moeten we deze acties doen?*
- *Welke collega's of afdelingen moeten hierbij worden betrokken?*
- *Hoe kan de voortgang worden bijhouden?*

Voorbeeld:

PRAKTIJK- VOORBEELD

Uit de gemaakte Actieplannen van andere organisaties kunnen handvatten en inspiratie worden gehaald.

Het **Ministerie van Justitie en Veiligheid (p.13)** benoemt per categorie concrete acties, wie er verantwoordelijk is voor de uitvoering en in welk jaar en welk kwartaal het wordt uitgevoerd.

ALGEMENE PLANNING JAAR 1								
	1 ^e kwartaal (jan – mrt)	Check?	2 ^e kwartaal (apr- jun)	Check?	3 ^e kwartaal (jul-sept)	Check?	4 ^e kwartaal (okt- dec)	Check?
Inkoop	Opstellen MVI actieplan 2022- 2025	☐		☐	Deelname PIANOo Jaarcongres	☐	Evaluatie Actieplan MVI 2022	☐
		☐	MVI paragraaf bij elke meervoudige aanbesteding	☐	Sessie met inkopers van andere organisaties in de regio: hoe passen zij MVI toe?	☐	Aanbestedingskalender 2023	☐
	Opzet Team MVI				TCO-tool gebruiken voor verduurzamen wagenpark	☐	Opstellen Actieplan MVI 2023	☐
	Checklist MVI toevoegen bij elke aanbesteding	☐		☐		☐	Presentatie uitgevoerde acties jaar 1	☐
Bestuur	Ondertekening manifest MVOI	☐	Presentatie Actieplan MVI 2022-2025	☐		☐		☐
		☐	Rollenspel: inkoper en opdrachtgever, wie is waar verantwoordelijk voor?	☐		☐		☐
Opdrachtgever								
Kennis en Kunde	Training borging MVI in inkoopproces	☐	Workshop MVI-tools gebruiken	☐	Lunchsessie over MVI organisatiebreed	☐		☐
		☐		☐		☐		☐
		☐		☐		☐		☐
Communicatie	Workshop 'Het duurzame nieuwe normaal'	☐	Intranet communicatie	☐	Intranet communicatie	☐	Intranet communicatie	☐
	Intranet communicatie	☐		☐		☐		☐

Stap 7. Evaluatie

Halverwege en aan het eind van het jaar is het tijd om de voortgang te evalueren en te reflecteren op de opgestelde doelen. Zo kunnen lessen worden getrokken uit de opgedane ervaringen. Vragen om te stellen zijn:

- *Zijn de gestelde doelen uit stap 3 gehaald? Zo niet: waarom niet?*
- *Welke acties uit stap 6 zijn uitgevoerd en welke niet?*
- *Welke tools zijn er gebruikt?*
- *Wat neem je mee als lessen naar volgend jaar?*

Op basis van deze evaluatie worden stap 4 t/m 6 voor het komende jaar opnieuw uitgevoerd. De doelen en ambities kunnen naar aanleiding van de evaluatie worden herijkt.

Voorbeeld:

Wat ging er goed?

- Niveau 1 criteria van de MVI-criteriatool worden standaard gebruikt bij elke aanbesteding
- Gestelde doel voor thema klimaat is behaald
- Ambitiweb toegepast om concrete ambities op te stellen

Wat had er beter gekund?

- De opdrachtgever is niet altijd (op tijd) betrokken geweest bij het MVI proces van de aanbesteding
- Er hadden vaker hogere niveaus van gunningscriteria kunnen worden toegepast
- Gestelde doel voor social return niet gehaald.

Waar gaan we op letten komend jaar?

- Trainingen over MVI voor opdrachtgevers en inkoop samen plannen om opdrachtgevers te betrekken
- Op tijd betrekken van de opdrachtgever in het proces
- Beschikbare tools meer benutten

PRAKTIJK-VOORBEELD

Uit de gemaakte Actieplannen van andere organisaties kunnen handvatten en inspiratie worden gehaald.

Het [RIVM \(p.25\)](#) evalueert jaarlijks op basis van de effecten van het beleid. Op basis van deze evaluatie kan het Actieplan worden aangepast waar nodig.

[Gemeente Zwolle \(p.13\)](#) gebruikt actief de MVI-zelfevaluatietool om te monitoren en te rapporteren.

TOOLS & HANDREIKINGEN

De [MVI zelf evaluatie tool](#) of de [webtool ISO 20400](#) bieden inzicht in de prestaties en vorderingen op het gebied van MVI.